

Heemkring BKW – Sint-Martens-Bodegem

Bodegem in vroegere tijden nr. 9 – 2017

De Bodegemse broederschappen

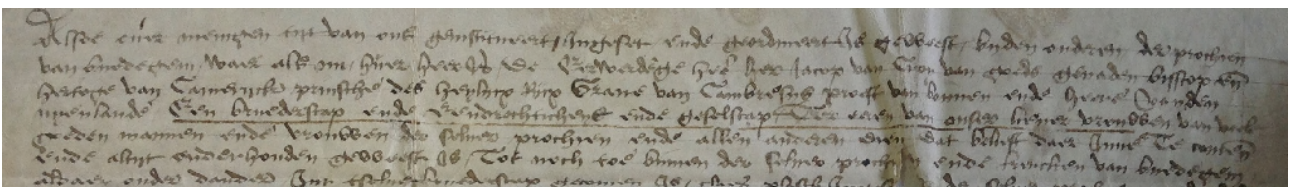
In onze streek bestonden er al broederschappen tijdens de 11e eeuw, aanvankelijk gewoonlijk onder de vorm van een confraterniteit van geestelijken. Het is pas in latere eeuwen dat ook leken zich gaan groeperen in gelijkaardige verenigingen. De leden van een broederschap streefden veelal godvruchtige doelstellingen na. Ze legden zich toe op goede werken en naastenliefde en het leiden van een vroom leven. Meestal ging het gepaard met de aanroeping van een populaire heilige, niet zelden met een eigen altaar in de dorpskerk en gekoppeld aan een plaatselijke bedevaart. In de jaarlijkse processies waren de broederschappen eveneens vertegenwoordigd en verzamelden de leden zich dan achter het beeld van hun patroonheilige. Het bestuur van een broederschap bestond meestal uit een zes- of zevental personen: een proost, een deken, een rekenmeester en daarnaast nog een drie- of viertal raadsleden. Traditioneel fungeerde de

pastoor als proost, die tegelijk ook het hoogste gezag in de vereniging waarnam. Geen enkele vergadering of bijeenkomst zou zijn gehouden, tenzij op zijn voorstel en dan in de regel nog wel in de kerk of in de pastorie. Een vergadering in een herberg was beslist uit den boze. Eén en ander werd trouwens vastgelegd in statuten die uitvoerig de rechten en de plichten van de leden van het broederschap omschreven.

Het Onze-Lieve-Vrouw-Broederschap.

De oudste vereniging waarover te Bodegem iets wordt overgeleverd, betreft het Broederschap van Onze Lieve Vrouw. Men maakt er voor het eerst melding van in een vonnis van 16 december 1514:

Een bruederscap ende Eendrachticheyt ende geselschap Ter eeren van onser liever vrouwen van veele goeden mannen ende vrouwen (...).

Aanhef van het vonnis dd. 16 december 1514:

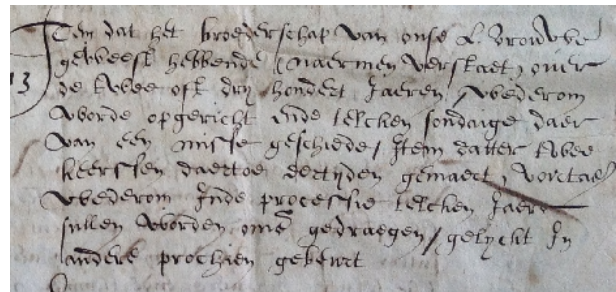
*Alsoe over menigen tijt van ons geïnstrueert, Ingeset ende geordineert is geweest bij den ouden der prochien van buedeghem Waer als nu hier heer is, de Eerwerdige here heer Jacop van Croy van goeds genaden bisscop ende hertoge van Camerijck prinsche des heylicx Rijcx Grave van Cambresys proest van bonnen ende heere van den nijenlande Een **bruederscap ende Eendrachticheyt ende geselschap Ter eeren van onser liever vrouwen** van veele goeden mannen ende vrouwen der selver prochien ende allen anderen dien dat belieft daer Inne te comenen*

Bij die gelegenheid wordt een zekere Nicolaes Plasch voor de Bodegemse schepenenbank gedaagd. De zitting werd voorgezeten door Jan van der Meeren, meier van Jakob van Croy, bisschop van Kamerijk (1502-1516) en toenmalige heer van Bodegem, meer bepaald in achterleen van de heer van Gaasbeek. De veroordeelde werd gedwongen tot het betalen van *Jaercosten*, verhoogd met de *wettelike kosten* van het vonnis. Spijts de plechtige belofte die hij had afgelegd bij het aanvaarden van het lidmaatschap om *in annamen van dien na doude coustumen bruederlicke minne metten anderen te onderhoudene en de Jaercosten te betalene* bleef Plasch vanaf zeker ogenblik de betaling weigeren. De ingestelde eis van de toenmalige pastoor, Hendrik van der Borch, *prister en erfprochiaen van buedegem*, evenals proost Jan de Smet, werd ingewilligd *by Ripen Rade by den Weethouderen ende Scepenen der selver banck van buedeghem met vollen genoechtden*.

Het past in dit verband een deductie uit de B.K.W.-uitgaven *Van Franken tot Bourgondiërs*, evenals *Vijfduizend Bodegemnaren* te nuanceren, waarin de bovenvermelde datum van 16 december 1514 als de oprichtingsdatum van het broederschap werd naar voren geschoven. In akte wordt evenwel gezegd: *over menigen tijt van ons geïnstrueert, ingeset ende geordineert bij de ouderen der prochien van buedeghem*. Het lijkt derhalve voorzigtiger te stellen dat het broederschap weliswaar onder de toenmalige gezaghebbers was gegrondvest (kennelijk op initiatief van oudere lieden uit Bodegem), maar dus niet noodzakelijk in het jaar 1514. Het geschil met Nicolaes Plasch veronderstelt overigens dat het broederschap al enige tijd moet hebben bestaan.

Een laatste getuigenis over het bestaan van dit broederschap vinden we op 15 juni 1609, wanneer een instructie wordt uitgevaardigd die de oude stichting poogt nieuw leven in te blazen. Het initiatief ging uit van de toenmalige heren VAN en IN Bodegem, respectievelijk Philips Maes (1606-1620) en Jan de Walsche (1594-1621).

Het oude broederschap, zoals het voordien al twee à driehonderd jaar had bestaan, werd toen opnieuw opgericht. Men besliste tegelijk dat iedere zondag een mis zou worden opgedragen. In de jaarlijkse processie zouden voortaan ook twee kaarsen worden megedragen.

Veel meer bleef over dit broederschap niet bewaard. Het heeft er alle schijn van dat het in de loop van de 15e eeuw in verval raakte. Ook de instructie uit 1609 lijkt trouwens weinig te hebben uitgehaald. Het Onze-Lieve-Vrouw-broederschap mag niettemin als voorloper van het navolgende broederschap worden beschouwd.

Onze Lieve Vrouw van de Rozenkrans.

De verering van Onze Lieve Vrouw van de Rozenkrans (met feestdag op 7 oktober of de daarop volgende zondag) kwam in West-Europa in voege ter herinnering van de Slag bij Lepanto (7 oktober 1571). De zeeslag bleef in de herinnering als het cruciale wapenfeit waarbij de islamitische Ottomanen uit de oostelijke Middellandse Zee werden verdreven. Hun tegenstrever bestond uit een vloot van de Heilige Liga, een christelijke coalitie die galeischepen kreeg geleverd van de Venetianen, het leger van paus Pius V (1566-1572) en de Spaanse koning Filips II (1555-1598). De verpletterende overwinning werd achteraf toegeschreven aan het bidden van de rozenkrans. Het zette paus Pius V ertoe aan om 7 oktober tot bijzondere feestdag uit te roepen en de oktobermaand tot rozenkransmaand te verheffen.

Het valt nochtans te betwijfelen of de oorspronkelijke gedrevenheden van de memorabele zeeslag, afgezien van het modeverschijnsel in de Mariaverering, te Bodegem echt hebben meegespeeld. Veel

aannemelijker lijkt de behoefte aan een nieuw patronaat nadat het oude broederschap van Onze Lieve Vrouw in verval was geraakt. Vrijwel gelijklopend verloopt te Bodegem namelijk de merkwaardige overheveling van de in de kerk gevestigde castrale kapel naar het dorpskasteel. De betrokken kapelanij was immers bij de oprichting toegewijd aan Onze Lieve Vrouw en ligt ook aan de basis van het verdwenen Broederschap van Onze Lieve Vrouw. We weten trouwens met zekerheid dat de castrale kapel zich vanaf haar stichting op 15 juli 1266 in de kerk van Bodegem bevond. Daarvan getuigt de oprichtingsoorkonde van ridder Arnold van Bodegem, waarvan de tekst in een 18e-eeuws afschrift in het kasteel van Gaasbeek wordt bewaard.

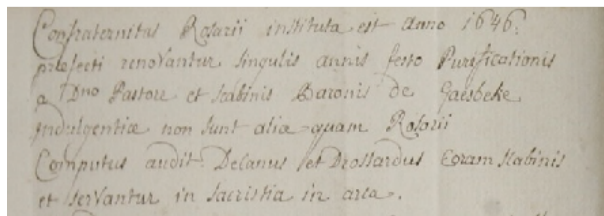
De castrale kapel was overigens niet zonder belang en werd doorheen haar bestaan rijk begiftigd. In de zogenaamde *pouillés* van het bisdom (lijsten met de jaarlijkse opbrengst van kerkelijke instellingen) staat het personaat van Bodegem traditioneel aan 20 pond gewaardeerd, terwijl de castrale kapel op 15 pond werd geschat.

De vestigingsplaats van de kapel wordt ook dikwijls herinnerd bij schenkingen. Voor zover we konden nagaan, werd op die manier de castrale kapel het laatst “*in de kercke*” geciteerd op 6 maart 1602, wanneer de toenmalige heer in Bodegem, Jan de Walsche (1594-1621) een octrooi verwerft om drie dagwand leengoed te verkopen om als borg te dienen voor een schenking van een cijns van een mudde koren aan de castrale kapel.

Zoals blijkt bij de verkoop van de heerlijkheid aan Jan de Walsche, bestond er voordien al in het kasteel een kapel die eveneens *castrale kapelanij* werd genoemd. Men slaagde er evenwel in deze stichting te verenigen met de gelijknamige kapel die zich in de kerk bevond. Het is echter onduidelijk hoe zich dit precies heeft voltrokken. Hoe dan ook moet er een regeling zijn uitgedokterd met de dorpspastoor, mogelijk met ruggensteun van een nog na te speuren goedkeuring vanwege het bisdom. De vrijgekomen ruimte op het altaar in de linker zijbeuk van de parochiekerk werd vervolgens

opgedragen aan de populaire Onze Lieve Vrouw van de Rozenkrans.

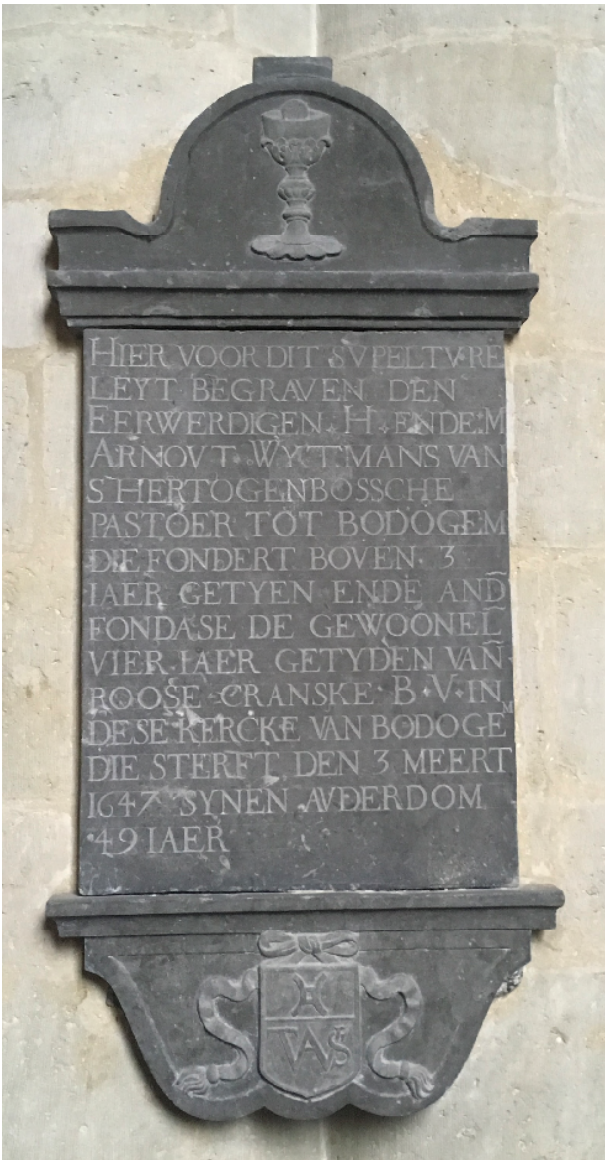
Zoals we vernemen uit de dekenijverslagen werd het broederschap van de Rozenkrans in 1646 opgericht, wat chronologisch te verenigen valt met de periode van de verhuis van de castrale kapel.

Stichtingsdatum van het Broederschap van de Rozenkrans (1646) in het Bodegems Manuaal

Van geestelijke kant heeft pastoor Arnout Wytmans (1636-1647) een belangrijke bijdrage geleverd bij de grondlegging van de nieuwe stichting. Afgaande op de inscriptie op een arduinen gedenksteen heeft hij vier jaargetijden ter ere van Onze Lieve Vrouw van de Rozenkrans ingericht. Amper een jaar na de oprichting van het nieuwe broederschap, komt hij echter op 3 maart 1647 te overlijden. Zijn grafsteen betitelt hem als *weldonder van dese prochie*. De bedoelde gedenksteen werd opgehangen aan de hoekpilaar van de vieringtoren tegenover het huidige Onze-Lieve-Vrouwaltaar. Bovenaan dit monument staat een kelk met hostie afgebeeld. Onder de herdenkingstekst herkent men het wapenschild van de pastoor met in de bovenhelft een molenijzer en in de onderste helft vier in elkaar verweven initialen T, A, W en S. De A en W staan beslist voor de initialen van de pastoor, doch naar de betekenis van de T en S kunnen we slechts gissen. Mogelijk houdt het verband met een biografische eigenaardigheid, maar misschien hoeven we het niet zo ver te zoeken en betekent het iets zoals: *Tot Arnout Wytmans Sier*.

Het eigenlijke graf van pastoor Wytmans lag oorspronkelijk in de kruisbeuk, wellicht ongeveer ter hoogte van de voorgenoemde gedenksteen gezien het opschrift ernaar verwijst: *Hier voor dit supelture leyt begraven (...)*. De grafsteen werd later weggehaald en ligt nu achteraan, dichtbij de doopkapel.

*Gedenksteen van pastoor Arnout Wytmans:
Hier voor dit supelture leyt begraven den
eerwerdigen H[eer] ende M[eeester] Arnout
Wytmans van shertogenbossche, pastoer tot
Bodogem, die fondert boven 3 iaer geteyen
ende and[ere] fondase de gewoone[lyke] vier
iaer getyden van[de] roose cranske B[leatae]
V[irginis] in dese kercke van Bodogem.
Die sterft den 3 meert 1647,
synen auderdom 49 iaer.*

De bestuursleden van het Broederschap van de Rozenkrans werden ieder jaar met Lichtmis (2 februari) vernieuwd, nadat hun verkiezing werd bevestigd door de pastoor en de schepenen van de baron van Gaasbeek (deze laatste als houder van de hoogste jurisdictie in Bodogem). De vergoedingen die aan het bestuur werden uitgekeerd, mochten enkel voortkomen uit de middelen van de Broederschap van de Rozenkrans. De jaarrekeningen van de pastoor dienden

goedgekeurd door de deken en deze van de drossaard door de schepenen van Bodogem.

Het archief van het broederschap werd bewaard in een met meerdere sloten beveiligde koffer, de zogenaamde *comme* die zich nog steeds in de sacristie bevindt.

De zogenaamde comme (of koffers) bevinden zich in de sacristie, verscholen achter een dubbele deur die deel uitmaakt van de eikenhouten wandbekleding.

Het bovenste compartiment diende als opslagplaats voor de kerkrekeningen en had slechts één slot.

Het onderste compartiment bevatte het archief van de twee heerlijkheden (privilegiën, charters en registers), evenals de zegels van de twee schepenbanken. Dit gedeelte was met drie sloten afgesloten, waarvoor sleutels waren voorzien voor de twee dorpsheren, de pastoor en de kerkmeesters.

In een processtuk uit 1781, een zaak tussen de erfgenamen van pastoor Hellemans en de schepenen van Bodogem, wordt er geredetwist over de inkomsten uit de broederschappen die werden verondersteld tot de nalatenschap van de dorpspriester te behoren. Daarover lezen we in het processtuk:

te noteren als dat binnen onse parochie van Ste mertens Bodeghem van ouder tijden is ingestelt het Broederschap van den Rosenkrans waer van altijd is eenen proost den welcken eene schale heeft waer mede hij omgaet in onse kercke alle Eerste Sondagen van der maent, alle lieve vrouwe dagen, hoogtijden, begravenissen, uytvaerten etca (...) ende oock heeft eenen offerblock in de kercke den welcken hij is lichtende ter eeren van onse lieve vrouwe (...) met alsnoch eene casse van de drij coningen.

Tijdens de 19e eeuw schijnt men zich zorgen te maken over de rechtsgeldigheid van de oorspronkelijke stichting. Er ontbraken althans tastbare bewijzen dat het broederschap op canoniëk-legitieme wijze tot stand was gekomen. Daarom werd de tussenkomst van de Gentse dominicanen ingeroepen om rechtsgeldige stichtingsdocumenten op te maken (vrij vertaald uit het Latijn):

Ik, pater Antoninus Vercammen, priester gewijd in het Gentse convent van de Heilige Orde der paters Predikheren, met het gezag mij toevertrouwd door eerwaarde pater Hyacinthus Billen, prior van hetzelfde convent, in naam van eerwaarde pater Alexander Vincentius Jandel, vicaris-generaal van de gehele Orde der Predikheren, sticht ik en richt ik op, het Broederschap van de Rozenkrans van de Moeder Gods, de maagd Maria, in deze Sint-Martinuskerk in Bodeghem, in het aartsbisdom Mechelen gevestigd, en ik verklaar het ingesteld en opgericht met alle gunsten, privilegies en goedgunstigheden, die altijd aan hetzelfde broederschap zullen toebehoren en waarvan het genot zal hebben, tot eer en glorie van de almachtige God, de heilige maagd Maria, patrones van de allerheiligste Rozenkrans (...).

Tijdens de ambtsperiode van pastoor Walther Truyens volgt op 2 oktober 1851 de pauselijke herkenning van het broederschap.

De tussenkomst van de dominicanen (hier Predikheren genoemd), verklaart ook de aanwezigheid van het beeld van de

Heilige Dominicus op het altaar van Onze-Lieve-Vrouw.

Vermeldenswaardig is ook de kunstzinnige banderol rond het Mariabeeld dat de 15 mysteries uitbeeldt uit het leven van de Moeder Gods (zie volgende bladzijde).

In het Bodegemse *Manuaal* staat er vermeld dat telkens op de eerste zondag van de maand de *Sacrum exposito venerabile* wordt gezongen op kosten van het Broederschap en dat er dient op gelet dat iedere dag hetzelfde gebeurt ter ere van de heilige Maagd. Voor deze diensten kreeg de pastoor vijf stuivers.

De beeldengroep naast het O.L.Vrouw-altaar toont Maria met het kindje Jezus die een paternoster overhandigen aan de heilige Dominicus.

In het Bodegemse kerkarchief bleef een 19e-eeuwse ledenlijst bewaard:

Namen van de broeders en zusters van het broederschap van den H. Roosenkrans, ingesteld in het Jaer 1646.

- 1. Walterus Truyens, onderpastor.*
- 2. Laurentius De Bremaeker, Koster.*
- 3. Joanna Sophia De Bremaeker.*
- 4. Joannes Victor De Bremaeker.*
- 5. Henricus Van Roy.*
- 6. Judocus Leli.*

De vijf blijde mysteries:

(van onder naar boven)

1. de boodschap aan Maria
2. het bezoek van Maria aan Elisabeth
3. de geboorte van Jezus
4. de opdracht van Jezus in de tempel
5. het terugvinden van Jezus in Jerusalem

De vijf droevige mysteries:

(van links naar rechts)

1. de doodstrijd in de Hof van Olijven
2. de geseling
3. de doornenkroning
4. de kruisdraging
5. de kruisdood van Christus

De vijf glorierijke mysteries:

(van boven naar onder)

1. de verrijzenis
2. de hemelvaart van Christus
3. de nederdaling van de H. Geest over de apostelen
4. de ten hemel opneming van Maria
5. de kroning van Maria.

7. *Theresia Vaderloos.*
8. *Joannes Geysens.*
9. *Joanna Catharina De Koster.*
10. *Joanna Maria De Kegel.*
11. *Joannes Franciscus Coffé.*
12. *Joanna Catharina De Koning.*
13. *Maria Van Der Steen (uit Schepdael)*
14. *Petrus Timmermans.*
15. *Joannes De Lange.*
16. *Franciscus De Kempeneer.*
17. *Isabella Van Der Voorde.*
18. *Elisabeth Zelderloo.*
19. *Joanna Catharina Cousin.*
20. *Nicolaas Lener.*
21. *Franciscus Manneback.*
22. *Joannes Van Lathem.*
23. *Franciscus Josephus Van De Gucht.*
24. *Petronilla Walraevens.*
25. *Franciscus Van Mulder.*
26. *Joanna Berlindis Geens.*
27. *Anna Theresia Wauters.*
28. *Joannes Baptista De Jonghe.*
29. *Joanna Berlindis Coffé.*
30. *Laurentius Puttaert.*
31. *Barbara De Backer.*
32. *Amelia Seghers.*
33. *Daneel Daumerie.*
34. *Joannes Baptista Zelderloo.*
35. *Petrus Joannes De Koster.*
36. *Maria Seraphina De Baerdemaeker.*
37. *Joanna Catharina Van De Gucht.*
38. *Joannes Josephus Van De Gucht.*
39. *Juliana d'Haze.*
40. *Isabella Antonia Niels.*
41. *Petronilla Zelderloo.*
42. *Joannes Baptista Banck.*
43. *Maria Anna Catharina Walraevens.*
44. *Joanna Maria Mostinckx.*
45. *Maria Judoca Crispeel.*
46. *Antonius Mackens.*
47. *Carolus Franciscus Keteleer.*
48. *Petrus De Backer.*
49. *Franciscus Mertens.*
50. *Petrus De Leener.*
51. *Gerardus De Koster.*
52. *Judocus De Mesmaeker.*
53. *Laurentius Ludovicus Geysens.*
54. *Joanna Berlindis Marissens.*
55. *Catharina Blokkerije.*
56. *Joanna Maria Sterckx.*
57. *Barbara Beekmans.*
58. *Joanna Maria Timmermans.*
59. *Maria Theresia Timmermans.*
60. *Judoca Vinck.*
61. *Petrus Van Cauwelaert.*
62. *Petronilla Schouwkens.*

63. *Barbara De Boeck.*
64. *Guilielmus Heremans.*
65. *Joannes Josephus Van Humbeek.*
66. *Joannes Franciscus Timmermans.*
67. *Jacobus De Greef.*
68. *Gerardus Appelmanns.*
69. *Petrus Marissens.*
70. *Cornelius Appelmanns.*
71. *Martinus Plas.*
72. *Robertus De Greef.*
73. *Elisabeth Ottermans.*
74. *Joanna Catharina De Koster.*
75. *Joanna Maria Bosmans.*
76. *Joanna Francisca Plas.*
77. *Isabella De Bremaeker.*
78. *Anna De Kegel.*
79. *Maria Elisabeth Van Den Bosch.*
80. *Maria Theresia Serien.*
81. *Maria Josepha Van Lathem.*
82. *Petronilla Van Overstraeten.*
83. *Joanna Maria De Godt.*
84. *Cornelius De Boeck.*
85. *Joannes Van De Voorde.*
86. *Joanna Catharina Claes.*
87. *Joannes Baptista Van De Voorde.*
88. *Adrianus Van De Voorde.*
89. *Joannes Willems.*
90. *Egidius Crabbé.*
91. *Joannes Baptista Van Cauwelaert.*
92. *Judocus De Greef.*
93. *Philippus Tielemans.*
94. *Barbara Heymans.*
95. *Joanna Catharina De Koninck.*
96. *Maria Anna Plas.*

Uit deze ledenlijst blijkt tegelijk ook een gelijke vertegenwoordiging van de beide geslachten. Men mag dus gerust spreken van een broeder- en zusterschap.

De Carolus Borromeuscongregatie.

Onder leiding van Carolus vanden Grootendael, deken van de dekenij Sint-Pieters-Leeuw en pastoor van Ternat, legden een aantal West-Brabantse priesters midden 17e eeuw de fundamenten van een congregatie ter ere van de heilige Carolo Borromei (1538-1584) en ter meerdere glorie van de Heilige Drievuldigheid en de Heilige Maagd. Het initiatief werd mede-onderschreven door de toenmalige pastoor van Bodegem, Joannes van Croonen, evenals zijn onderpastoor Alexander Ottard, beide bekend uit de vroegste plaatselijke

parochieregisters over de periode 1665-1668. De eerbare onderneming werd vervoegd door priesters uit Bekkerzeel, Groot-Bijgaarden, Itterbeek, Sint-Katharina-Lombeek, Sint-Ulriks-Kapelle, Ternat en Wambeek.

De statuten van de priestercongregatie bleven bewaard in het Bodegems kerkarchief, maar zijn niet gedateerd (Rijksarchief Leuven, 601/2-2387). Een onbekende hand heeft op het document vanaf 1663 de overlijdensdata van de stichtende leden en hun opvolgers toegevoegd, zodat de grondlegging kort voor die datum kan worden gesitueerd. De laatste overledene is Petrus Michiels die na zijn dienst als onderpastoor te Ternat tot pastoor van Bodegem werd aangeduid. Hij overleed in 1708, wat tevens ongeveer de einddatum van de congregatie schijnt te zijn.

Carolus Borromeus geldt als patroon der dorpspriesters. Als aartsbisschop van Milaan verwierf hij groot aanzien om tijdens hongersnood en pestepidemies de geestelijken uit zijn bisdom op te dragen om bij de bevolking te blijven en niet weg te vluchten. Zijn kritische ingesteldheid in dit verband ten aanzien van de laffe houding van wereldlijke machthebbers, bezorgde Borromeus weliswaar veel verwijten en tegenstand, het belette niet dat hij in 1610, 26 jaar na zijn dood, heilig werd verklaard.

De statuten van de West-Brabantse priestercongregatie voorzagen in geldboeten voor wie inbreuken pleegde op de richtlijnen: 24 stuivers de eerste keer, het dubbele bij herhaling en bij de derde inbreuk uitwijzing uit het broederschap.

Het Drie Koningen-broederschap.

In 1723, tijdens de ambtsperiode van pastoor Petrus Van Overstraeten (1708-1750), vinden we in de archivalia stukken over de formele oprichting van het Broederschap van de heilige Drie Koningen. Op 23 december 1723 ontving onze dorpsheer van uit Brussel althans een schrijven van de jezuïet Joannes Baptista Verspilt. Deze liet weten dat pater Lambertus Mouriau van de Orde van Sint-Franciscus, in naam van E.H. Vrée, gelast werd om de oprichting van

het Broederschap bij de Apostolische Stoel te behartigen en bevestigt dat met de Romeinse curie contact was genomen. Hij deelt verder mee aan pastoor Van Overstraeten dat, om dergelijk broederschap ten eeuwigden dage te verlenen, de kosten (zijnde de uitgifte van een klein beschrijf, de aktering en verzending der brieven) tien dukaten zouden bedragen. Op 4 maart 1724 geeft paus Innocentius XIII (1721-1724), merkwaardig genoeg drie dagen voor zijn dood, zijn goedkeuring aan de oprichting van de vrome instelling.

Gepolychromeerde houten beelden van de Drie Koningen (tussen 1974-1975 gerestaureerd door Roger Van Der Kelen, vader van onze voorzitter)

Zoals met het Broederschap van de Rozenkrans moet de oprichtingsdatum van het Drie Koningen-broederschap echter als onbekend beschouwd worden. De openingszin in de pauselijke brief laat immers ruimte voor een oudere stichting. Vrij vertaald, luidt de aanhef: *Wij vernemen dat in de parochiekerk van Bodegem een broederschap bestaat dat canoniek werd opgericht of zijnde in oprichting (...)*. Het zou dus best kunnen dat de vereniging al veel vroeger bestond. Bij het bijzondere patronaat van de Drie Koningen leidt de gedachte dan naar de hierboven al vernoemde Jacques de Croy, bisschop van Kamerijk en omstreeks 1514 ook heer van Bodegem. Jacques de Croy staat immers bekend voor zijn

bijzondere adoratie voor de Drie Koningen. Die moet hij hebben opgedaan toen hij als kanunnik verbonden was aan het kapittel in de Dom van Keulen, waar zich de befaamde reliek van de Drie Koningen bevindt. Jacques de Croy had overigens een buitenverblijf op het kasteel van Dilbeek. Van daaruit nam hij meerdere initiatieven die verband houden met de Drie Koningen, zoals een schenking van glasramen aan het Sint-Wivinaklooster te Groot-Bijgaarden. Voor het overige ontbreken er concrete aanduidingen die het vroege bestaan van een Drie Koningen-broederschap kunnen onderschrijven. Er rest ons slechts de aanvraag van de vernieuwing van de stichting uit 1724.

Op 21 november 1724 volgt een brief van Thomas Philippus de Alsace de Boussu, aartsbisschop van Mechelen, kardinaal en primaat van België, waarbij hij op vraag van pastoor van Bodegem, Petrus Van Overstraeten, op het hoofdaltaar van de kerk van Bodegem het wettelijk gestichte broederschap ter aanroeping van de Drie Koningen veroorlooft. Hij bepaalt bovendien dat de Epifanie (6 januari) het hoofdfest van het broederschap zal worden en duidt nog vier andere feestdagen voor de vereniging aan, namelijk Kerstmis, Pasen, Pinksteren en Allerheiligen. Aan de leden wordt er een volle aflat verleend op het hoofdfest van Driekoningen en een aflat van zeven jaren en zeven maal 40 dagen op de andere genoemde feestdagen.

Op 15 februari 1731 veroorlooft paus Clemens XII (1730-1740) het oprichten van een nieuw altaar in de kerk van Bodegem ter ere van het Broederschap. Het diende tegelijk ook aan God opgedragen om er het overlijden van de afgestorven leden te herdenken. De vieringen mochten gebeuren op de (verjaar)dag zelf, de octaaf(zon)dag of een andere weekdag naar keuze volgens de statuten van het Broederschap. Het bedoelde altaar bleef niet bewaard en werd wellicht later ingenomen door de Sint-Elooi-cultus. De beeldengroep van de Drie Koningen bevond zich in de oude kerkinrichting namelijk rechts van dit altaar.

Langs het *Manuaal* weten wij verder nog dat iedere eerste maart, en zo mogelijk ook iedere maand, het jaargetijde werd gezongen voor de zielenrust van de afgestorven leden van het Broederschap, waarna het *Miserere* en *De Profundis* werd gelezen. Hiervoor kreeg de pastoor telkens twaalf stuivers uitbetaald en de koster zes.

Er heeft te Bodegem ook een bedevaart van de Drie Koningen bestaan, waarover de ouderen nog tot midden vorige eeuw wisten te vertellen. In dit verband bleef in de archieven spijtig genoeg niets bewaard.

Het broederschap van Sint-Elooi.

Het vierde broederschap uit het *Ancien Régime* betreft het Broederschap van Sint-Elooi. Het werd in 1767 opgericht tijdens de ambtsperiode van pastoor Jan-Frans Hellemans (1759-1780).

De befaamde Brabantse historicus Jan Verbesselt schreef daarover in zijn monumentale boekenreeks *Het parochie-wezen in Brabant* als volgt:

Bodegem was ook gekend in de Middeleeuwen door zijn grote paardenommegang ter ere van Sint-Elooi. Van einde en ver in de streek kwam men op 1 december naar de kerk. Hiervan getuigen nog de vele ijzeren ringen, in de kerkhofmuur bevestigd. Hoe oud deze St-Elooi viering met paardenommegang is weten wij niet. De St-Elooisfundatie uit de 15de eeuw is er het oudste getuigenis van.

Hoe de schrijver te weten is gekomen dat de broederschap al in de 15e eeuw zou bestaan hebben, hebben we niet kunnen achterhalen en is in ieder geval strijdig met de oprichtingsbrief uit 1767.

Het reliekschrijn van Sint-Elooi ca.1939

GIBED

Wij bieden U, O Heer, vernieuwing uw
zegening over uw volk dat Sint-Eligius, uw
diensten van den H. Eligius, uw beelden, ver-
zoekt. Toen het was uitgedrukt door uw
voortaan, coöpt het zou bidde want dat het door de
melke geven, orenneest en door bezonnen
Christus. Amen.

(S. 11)

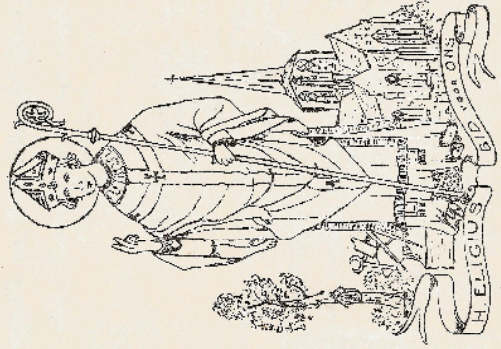
Wij bieden U, O Heer, uw God, verzoeken
dat wij in zegening, die wij door de schuld van
ons misdaden vernieuwen en ons bekwamen
verzoeken. Fezeld de weg, verzoeken door
voorspraak van den H. Eligius, uwen ballide. Door
onsen Heer Jans-Christus, Amen.

Acte van toewijding aan den H. Eligius.

Wij, Eligius, gloriejke bisschop en heilige, ik
N... .. wickel U verzoeken in eenzichtigheid van
de Allerheilige Onseelheer, van de Allerheilige
Maagde Marie en van mijn He. Enge Bewaarder, tot
Patrioon en voorspreker, lof beschermers van mij
ziel en van mij licham. Ik neem het voer
man, uw glorie te beverdenen door een ch-
lijst en voerrecht, leven.

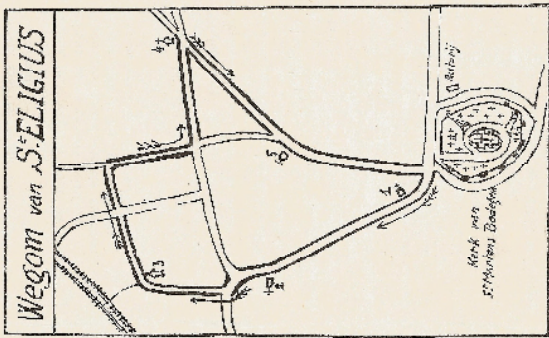
Ik bid U die, mer ootmoed dat U me reu-
overaan voor uwan aenwigen cenean, en mij te
helpen te al milie werke, mij te beschormen ver-
eide zichten en ver een schielike, en eenwigen
doed, Amen.

Curi obprobatione aenwigen
Machthe, die 31 Juli 1900,
J. Javorniers cur. Jbr. 100.

HEILIGUS
SINT-ELIGIUS

Wegom van S^tELIGIUS

Merk het
S^tMartens Bodegem

Tot midden vorige eeuw hield men ook een processie ter ere van Sint-Elooi, de zogenaamde *Wegom van Sint-Eligius*. *Sinteloe*, zoals men hem in de volksmond noemde, werd te Bodegem zowel op 1 december gevierd (de *koude* Sint-Elooi), als op de zondag volgend op het naamfeest van Sint-Jan de Doper (25 juni), de *warme* Sint-Elooi genoemd.

Op de processiedag trokken alle boeren uit omgeving naar Bodegem en verzamelden er met hun paarden aan de kerk. Vervolgens legden zij processiegewijs de ongeveer twee kilometer lange weg af. Van aan de kerk ging het via de Sint-Martinusstraat (vroeger Brussel-

Litanie van den Heiligen Eligius

Patrioon tegen de oud, besmettelijke ziekte,
hoofzichten en zwelven.

Heer onferm U onser,
Christus onferm U onser,
Christus, heroor ons.
God heilige Vader, onferm U onser,
God, de Zoon, Verhoer van de wele onferm
U onser,
God de He. Geest, waerachtig God, onferm U
onser.
H. Drie-eenheids He. God, onferm U onser.
Heilige Marie, bid voor ons,
Heilige Moeder van God,
H. Maagde oer Maegden,
H. Eligius, allerheilige vriend van God,
H. Eligius, als kind van twe stukke, aen-ge-
boornen,
H. Eligius, allertuere, opoerheid
H. Eligius, verzoeken het god ver de liede
H. Eligius, moerlinge fotoerzoeken van het ween
van God,
H. Eligius, o smetters, onderhouder van de
wed van God.

Wij bieden U, O Heer, vernieuwing uw
zegening over uw volk dat Sint-Eligius, uw
diensten van den H. Eligius, uw beelden, ver-
zoekt. Toen het was uitgedrukt door uw
voortaan, coöpt het zou bidde want dat het door de
melke geven, orenneest en door bezonnen
Christus. Amen.

(S. 11)

Wij bieden U, O Heer, uw God, verzoeken
dat wij in zegening, die wij door de schuld van
ons misdaden vernieuwen en ons bekwamen
verzoeken. Fezeld de weg, verzoeken door
voorspraak van den H. Eligius, uwen ballide. Door
onsen Heer Jans-Christus, Amen.

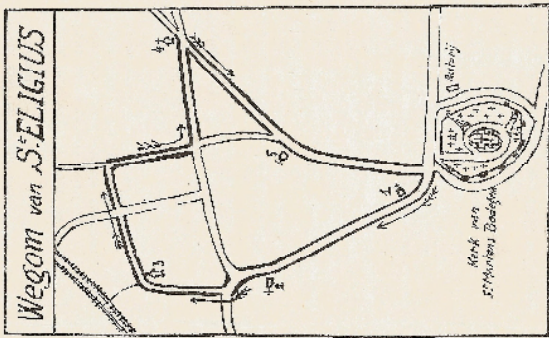
Acte van toewijding aan den H. Eligius.

Wij, Eligius, gloriejke bisschop en heilige, ik
N... .. wickel U verzoeken in eenzichtigheid van
de Allerheilige Onseelheer, van de Allerheilige
Maagde Marie en van mijn He. Enge Bewaarder, tot
Patrioon en voorspreker, lof beschermers van mij
ziel en van mij licham. Ik neem het voer
man, uw glorie te beverdenen door een ch-
lijst en voerrecht, leven.

Ik bid U die, mer ootmoed dat U me reu-
overaan voor uwan aenwigen cenean, en mij te
helpen te al milie werke, mij te beschormen ver-
eide zichten en ver een schielike, en eenwigen
doed, Amen.

Curi obprobatione aenwigen
Machthe, die 31 Juli 1900,
J. Javorniers cur. Jbr. 100.

Wegom van S^tELIGIUS

Merk het
S^tMartens Bodegem

HEILIGUS
SINT-ELIGIUS

Litanie van den Heiligen Eligius

Patrioon tegen de oud, besmettelijke ziekte,
hoofzichten en zwelven.

Heer onferm U onser,
Christus onferm U onser,
Christus, heroor ons.
God heilige Vader, onferm U onser,
God, de Zoon, Verhoer van de wele onferm
U onser,
God de He. Geest, waerachtig God, onferm U
onser.
H. Drie-eenheids He. God, onferm U onser.
Heilige Marie, bid voor ons,
Heilige Moeder van God,
H. Maagde oer Maegden,
H. Eligius, allerheilige vriend van God,
H. Eligius, als kind van twe stukke, aen-ge-
boornen,
H. Eligius, allertuere, opoerheid
H. Eligius, verzoeken het god ver de liede
H. Eligius, moerlinge fotoerzoeken van het ween
van God,
H. Eligius, o smetters, onderhouder van de
wed van God.

Wij bieden U, O Heer, vernieuwing uw
zegening over uw volk dat Sint-Eligius, uw
diensten van den H. Eligius, uw beelden, ver-
zoekt. Toen het was uitgedrukt door uw
voortaan, coöpt het zou bidde want dat het door de
melke geven, orenneest en door bezonnen
Christus. Amen.

(S. 11)

Wij bieden U, O Heer, uw God, verzoeken
dat wij in zegening, die wij door de schuld van
ons misdaden vernieuwen en ons bekwamen
verzoeken. Fezeld de weg, verzoeken door
voorspraak van den H. Eligius, uwen ballide. Door
onsen Heer Jans-Christus, Amen.

Acte van toewijding aan den H. Eligius.

Wij, Eligius, gloriejke bisschop en heilige, ik
N... .. wickel U verzoeken in eenzichtigheid van
de Allerheilige Onseelheer, van de Allerheilige
Maagde Marie en van mijn He. Enge Bewaarder, tot
Patrioon en voorspreker, lof beschermers van mij
ziel en van mij licham. Ik neem het voer
man, uw glorie te beverdenen door een ch-
lijst en voerrecht, leven.

Ik bid U die, mer ootmoed dat U me reu-
overaan voor uwan aenwigen cenean, en mij te
helpen te al milie werke, mij te beschormen ver-
eide zichten en ver een schielike, en eenwigen
doed, Amen.

Curi obprobatione aenwigen
Machthe, die 31 Juli 1900,
J. Javorniers cur. Jbr. 100.

straat), de Sint-Elooistraat (vroeger Potaerdestraat), de veldweg naar de Sint-Niklaasstraat, de Bruekauterstraat, de Neerstraat en via de Wolsemstraat terug kerkwaarts.

Het prachtig verguld en met vier (later ontvreemde) engeltjes versierd reliekschrijn werd eerbiedig meegedragen. Het reliekwiekastje werd aangeschaft in de tijd van pastoor Jan-Frans Hellemans (1759-1780). Daarover getuigen enkele notities in zijn boekhouding:

- *Item betaelt volgens quittantie aen Nicolaes van Mons voor t'maecken van de casse der reliquien van Sint Eloy de somme van twee en veertigh gulden*

- *Item betaelt volgens quittantie aen J. De Hondt twee en vijftigh guldens thien stuyvers over vergulden van de casse dienende voor de reliquie van Eloy*
- *Item betaelt volgens quittantie aen de weduwe casse de somme van thien guldens voor drucken van duysent voyntiens [vaantjes] van St Eloy dico*

Na verloop van tijd had dit schrijn erg te lijden aan houtworm. Vandaar dat de jongeren lachwekkend van *sinte-meiloon* spraken. Van de relikwiekast is er ondertussen niets meer overgebleven.

Tijdens de processie werd er onderweg even halt gehouden bij de vijf kapelletjes waarin zich een gepolychromeerd beeldje van de heilige bevond. Van deze vijf kapelletjes zijn de nissen bewaard gebleven in de huisgevel van de familie Van Droogenbroeck (*van de Fâine*) in de

Sint-Martinusstraat en van de familie Verlie in de Wolsemstraat (zie foto's hierboven). De oorspronkelijke beelden van Sint-Elooi zijn verdwenen, maar werden er respectievelijk vervangen door

een H. Hartbeeld en een beeld van Onze Lieve Vrouw met het Heilig Kind.

Het was ook gebruikelijk om na de ommegang de paarden (en in één beweging ook de vele omstaanders) te zegenen. Hiervoor liep de pastoor boven op de kerkhofmuur langs de Sint-Martinusstraat. Daar stonden de paarden vastgebonden aan ingemetselde metalen ringen die eigenlijk alleen voor die gelegenheid werden benut. Achteraf volgde in de kerk nog het lof met de Litanie van Sint-Eligius, waaraan iedereen traditiegetrouw deelnam.

Ook de kerkmeesters hadden hun rol in het traditionele gebeuren. Ten tijde van pastoor Hellemans wordt gesteld dat zij verantwoordelijk waren voor het innen *van het gelt van den omganck der schale, bedevaertlieden, offerblokken ende het gelt van den omganck der hoppebellen*.

In de dorpskerk bevindt zich in de rechter zijbeuk het altaar dat aan Sint-Eligius is toegewijd. Een 18e-eeuws houten beeld toont de heilige in bisschoppelijke tuniek met de kenmerkende attributen, hamer en aambeeld. Hij werd aangeroepen tegen de pest, besmettelijke ziekten en diverse huidziekten (zoals brandpuisten en steenzweren). Eerst gevierd als beschermheilige van boeren en smeden, evolueerde Sint-Elooi tot patroon van modernere beroepen, zoals metaalbewerkers, koper-slaggers, wagenmakers, tram- en treinbestuurders, veeartsen, juweliers, loodgieters, uurwerkmakers, metsers, e.d. Het was ook gebruikelijk dat op Sint-Elooi's feestdag (1 december) de landbouwers hun schuld van het afgelopen jaar bij de hoefsmid gingen betalen. Daar werden zij dan onthaald op een lekkere pint bier met een snede hesp.

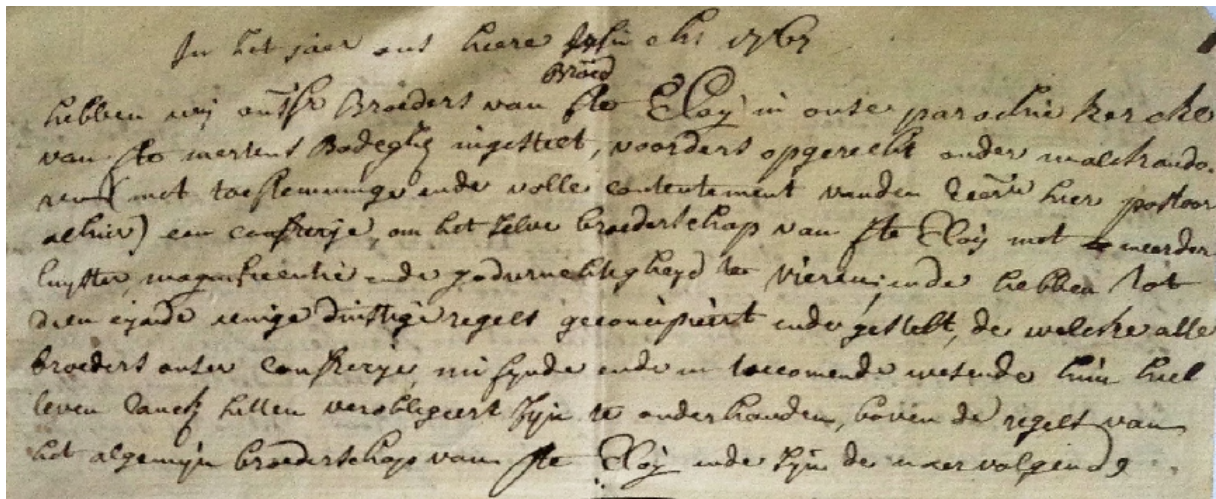
De leden van het Broederschap van Sint-Elooi werden verondersteld er een vrome en voorbeeldige levenswijze op na te houden. Overtredingen werden trouwens met geldboeten bestraft, zoals blijkt uit de statuten uit 1767. Het is het enige broederschap waarvan dergelijke *standregelen* bewaard zijn gebleven. De lectuur van deze statuten (hieronder *in extenso*), geven een idee van de volkse godsdienstbeleving tijdens de 18e eeuw.

In het jaer ons heere Jesu ch(risti) 1767 hebben wij onser Broeders van [de] Broed[erschap van] Ste Eloy in onse parochie kercke van Ste mertens Bodeghem ingestelt, voorders opgerecht onder malckanderen (met toestemminge ende volle contentement van den Eerw[eerden] heer pastoor alhier) een confrerije om het selve broederschap van Ste Eloy met meerder luyster magnificentie ende godvruchtigheyd te vieren ende hebben tot dien eynde eenige dinstige regels geconcipteert ende gestelt, de welke alle broeders onser confrerije, nu sijnde ende in toecomende wesende hun heel leven lanck hebben verobligeert sijn te onderhouden boven de regels van het algemijn broederschap van Ste Eloy ende sijn de naervolgende

1 Ten eersten dat niemant in onse confrerije en sal mogen incomen ofte aengenomen worden, die alvorens in het broederschap van Ste Eloy alhier niet en is ingeschreven. **2.** die activelijck in de parochie niet en is woonende **3.** die bij sijn ouders woonende sonder liber consent van de selve. **4.** die met sijn ouders oft oversten Notoirlijck qualijck geleeft heeft. **5.** Die met eenigen broeder deser confrerije in tweedracht oft vyantschap leeft. **6.** die erfgenaem is van eenigen broeder onser confrerije, aen de welke den overleden broeder iet schuldigh is gebleven, ten sij dat het alvorens betaelt is. **7.** ende oock dat daeren boven niemant en sal mogen aengenomen worden ten sij eerst bij kennisse ende overstaen van den pastoor ende onder den welcken dese confrerije ten vollen sal staen, soo dat hij de regels deser confrerije sal mogen veranderen verminderen oft vermeerderen, soo dickwils het hem goetduncken oft gelieven sal.

2 Item oft het gebeurde dat imandt der broeders onser confrerije uyt dese parochie verhuysde, desen sal mogen uytscyden uyt de confrerije mits betaelende sijne boeten ende onkosten van dat jaer, voorders oft het gebeurde dat der broeders imandt woonende in dese parochie wilde uytscyden, desen sal moeten betaelen sijn boeten en onkosten van dat jaer ende daerenboven noch twee gulden, ende waer het saecken dat imand der broeders hem soo quaelijck quam te draeghen dat hij aen de confrerije diende tot schandael, desen selven moge met de meeste voysen (te geschieden met boonen) uytweysen, sonder dat den uytgeweysden eenigh recht sal connen pretenderen tot iet deser confrerije aengaende, als flambeeuw, schilt etca., het nu alles sal blijven ten profijte der selve gelijk in de twee voor gaende voorvallen.

3 Item dat de Broeders op de eerste vergaedinge die sal gehouden worden om dese regels te onderteecken met de meeste voysen sal gecosen worden den proost deser confrerije voor sijn leefdagh, ende oock twee dekens voor eenen termijn van 3 jaeren ende de andere officien gelijk dat sal goetgevonden worden: item den jonghsten broeder deser confrerije geen ander officie hebbende sal bij provisie, tot dat het anders geordoneert sal

Aanhef van de statuten uit 1767 van het Broederschap van Sint-Elooi.

wesen, het groot vaen oft standaert van het gemijn broederschap van Ste Eloy draegen in de processie voor op gelijk het so beghere?

4 Item dat ideren Broeder sal moeten betaelen in het incomen deser confrerije de somme van twee gulden boven een flambeeuwe van twee pond ten profijte der confrerije

5 Item dat ideren Broeder sal moeten compareren ende present sijn op alle de eerste sondaegen van de maent, op alle de Lieve vrouw daegen die hier geviert worden als sondaegen op St Sacraments dagh, ende op den vierden sondagh van augustus sijnde als dan onse kermisse, in de hooghmissie ende processie met een flambeeuwe hem te geven van den cnaep op de hooghe choor om daer mede te ver-eeren ende te vergesellschaften het alderst: sacrament des authaers als oock onse L:V:Roosencrans dit alles voor ider faute, ten sij door sieckte die excuseert, veroorsaect op de boete van twee stuyvers.

6 Item dat ideren Broeder oock sal moeten present sijn ende daer en boven ten offeren gaen in de vier jaergetijden, die in onse kercke jaerlijckx geschieden voor de afgestorven Broeders en susters van Bodeghem te weten

7 Item dat ideren broeder sal moeten present sijn ende ten offeren gaen in twee gesonge missen ter eeren van de een ende de andere voor de affgestorve broeders deser confrerije op de boete van 6 stuyvers welke twee misse de broeders deser confrerije jaerlijckx alhier hebben doen celebreren op daegen ofte weken gelijk

het door den Heer pastoor sal gestelt worden

8 Item ideren broeder sal moeten present sijn in de begraeffnisse ende uytvaert van eenen overleden broeder deser confrerije alhier te geschieden volgens de vermaeninge van den cnaep oft afroepinge in de kerck op de boete van 6 stuyvers van gelijcken soo een vrouw van de selve broeders voor haeren man sal comen te overleyden, oft een weduwe die met haer soon huyshaut broeder onser confrerije, ist dat sij ingeschreven sijn geweest in het broederschap van Ste Eloy, sal ideren broeder moeten present sijn als voren op de boete van 6 stuyvers.

9 Item soo eenen onser confrerije sijn vrouw oft moeder voors. overleden is, soo sal aen den cnaep de tijndie gedaen worden, om de vaene die de confrerije doen maecken sal te draegen ten huysse van den overleden oft overledene ende oock voor het lijck, mits aen den selven te geven 6 stuyvers. voorders sullen de selve moeten gedraegen worden van de vier jonghste aengenome broeders op de boete van ses stuyvers, ten door sieckte geexcuseert.

10 Item soo wie in de vergaederinge der confrerije vloecte oft sweere ofte onbeleefde woorden spraecke, sal telcke reyse verbeuren drij stuyvers ende die blasphemeert 6 stuyvers, ende buyten de voors. vergaederinge eenen stuyver, alst maer imant der confreers gehoort heeft, die dat oock getrouwelijck aen den cnaep sal gehouden sijn over te brengen, op pene van in de selve boete te vallen, de boeten van andere fauten sullen getaxeert

worden van den proost naer de groote der saeck

Het kerkinterieur in 1948.

In de achtergrond het altaar gewijd aan Sint-Eligius, met rechts daarvan de beeldengroep van de Drie Koningen. Aan de zuil van de vieringtoren, links van de preekstoel, hing het kastje met de medailles van de afgestorven leden van het Franciscus Xaverius-broederschap. Achter de bank, die destijds aansloot bij de zuil waaraan de preekstoel hangt, zaten gewoonlijk de kerkmeesters.

11 Item alle de boeten als oock den inlegh van de nieuwe aencomelingen sullen moeten betaelt worden in handen vanden proost, waer van hij jaerlickx sijne rekeninge sal doen ten daege van de

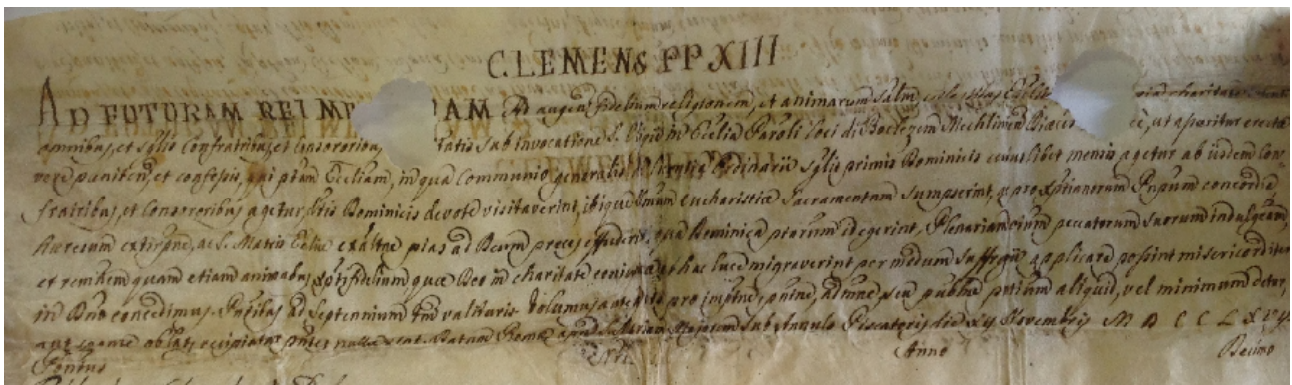
jaerlijcksche maeltijt, die maer eens tjaers sal mogen gehouden worden heel sober ende gestichtelijck.

Aldus gedaen ende ingestelt ten daege maende ende jaere voorschreven Binnen de parochie van Bodeghem ende bevestight door het eygen handteecken der ondergeschreven Broeders

Omdat er afgezien van het jaartal, geen dag of maand werd ingevuld in deze statuten, mag verondersteld worden dat het om een ontwerptekst gaat.

Opvallend is het groot vertrouwen dat de dorpspastoor genoot. Hij werd voor het leven tot proost benoemd en kon eenzijdig beslissen over wie lid mocht worden en wie desgevallend uit de vereniging werd gezet. Hij mocht ook de regels aanpassen zoals het hem beliefte en bovendien moesten alle gelden, in het bijzonder deze van de door hem opgelegde boeten, in zijn handen worden uitbetaald.

Op 12 november 1767 keurt paus Clemens XIII (1758-1769) het verzoek goed om in de parochiekerk van Bodegem ter aanroeping van de heilige Eligius een broederschap op te richten. De toenmalige aartsbisschop van Mechelen, Joannes Henricus van Franckenberg en Schellendorf (1759-1804), bevestigt de pauselijke beslissing op 18 mei 1768. Dezelfde bisschop had op 28 juli van het jaar voordien al de echtheid herkend van de te Bodegem bewaarde relik. Hij gaf toestemming om ze ter verering uit te stallen, echter zodanig dat de relikwie niet kon worden opgetild, een maatregel die wellicht diefstal of ongeoorloofd gebruik van de relik moest voorkomen.

Goedkeuring door paus Clemens XIII van 12 november 1767 bij de oprichting van het Sint-Elooibroederschap

Uit een document van 31 augustus 1757 (dus tien jaar vóór de oprichting van het broederschap), uitgevaardigd te Rome door kardinaal Joannes Antonius Guadagni, vernemen we een beschrijving van de omstreeks die tijd aangeschafte relik (vrij vertaald):

het gebeente van de heilige Eligius, bisschop en belijder, werd geplaatst in een eenvoudig zilveren schrijn van ovale vorm, van beide zijden met glas beschut, goed gesloten en samengebonden met een touwtje van rode zijde, en ter herkenning van Heilige Relieken op bescheiden manier voorzien met ons zegel in rode Spaanse was.

Na de perikelen van de Franse Revolutie vond men het nuttig om de authenticiteit van de relik opnieuw te laten staven. Dit gebeurde tijdens de Hollandse periode toen op 26 april 1815 vanuit Brussel de echtheid werd herkend door bisschop Joannes Baptist van Velde de Melroy, de vroegere Eerste Aalmoezenier van koning Willem I der Nederlanden, voormalig bisschop van Roermond en omstreeks 1815 bisschop van Grave.

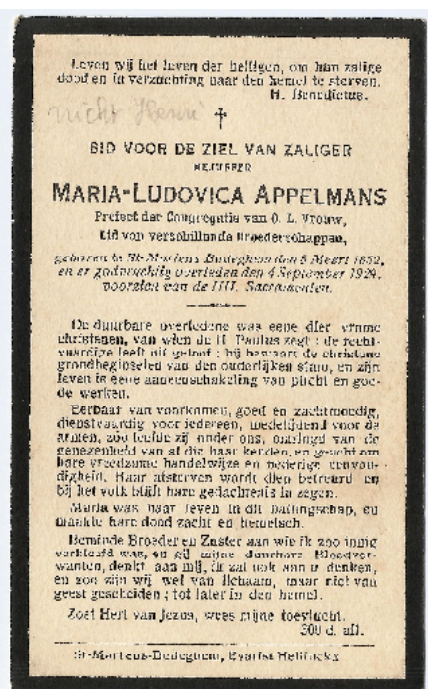
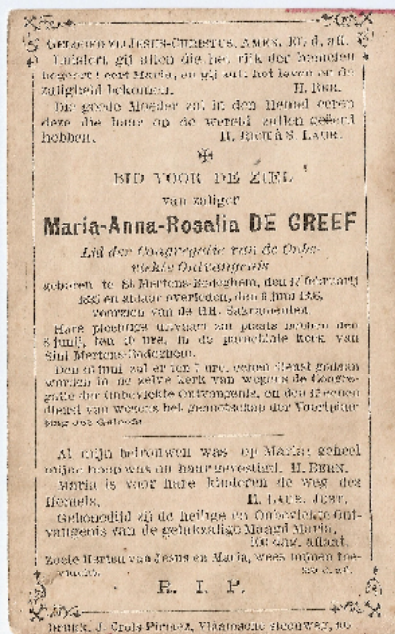
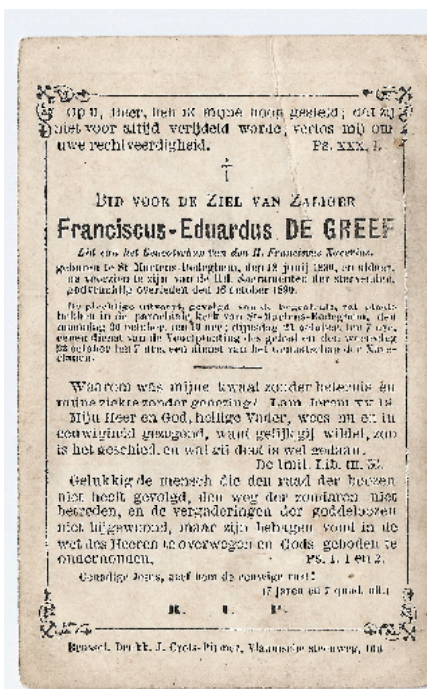
De 19e-eeuwse broederschappen.

Met het oog op het verstevigen van het centrale gezag gaat op het einde van de 18e eeuw keizer Jozef II, in de volksmond de *keizer-koster* genoemd, zich met alles

en nog wat bemoeien in kerkelijke aangelegenheden. Met twee edicten (2 juli 1783 en 8 april 1786) worden alle broederschappen in de Oostenrijkse Nederlanden met één pennentrek opgeheven. Al hun goederen dienden te worden overgedragen aan de parochie. De edicten werden weliswaar niet overal nageleefd, toch hebben vele broederschappen de keizerlijke maatregel niet overleefd. De hiervoor vermelde 19e-eeuwse ledenlijst van het Broederschap van de H. Rozenkrans en de pauselijke herkenning van 2 oktober 1851 zijn daar trouwens een bewijs van.

Andere godvruchtige genootschappen zagen evenwel tijdens de 19e eeuw het levenslicht. In Bodegem ontstaat dan het populaire Broederschap van de heilige Franciscus Xaverius. De medailles van de afgestorven Xaverianen hingen destijds in een kastje naast de preekstoel aan de pilaar onder de vieringtoren.

Verder bestond er nog het Broederschap van het Heilig Sacrament, het Broederschap van de H. Barbara en Sint-Jozef, het Broederschap van de Gelovige Zielen, de Congregatie van Onze Lieve Vrouw, de Congregatie van de Onbevleete Ontvangenis en de Voortplanting des Geloofs. Elke Bodegemnaar zal destijds wel van één of meerdere van deze verenigingen lid zijn geweest.

Men liet niet na om het lidmaatschap (en gebeurlijk ook de verkrijgbare aflaten) op doodsprentjes te vermelden, zoals men op bijgaande foto voor een drietal overledenen ziet. Franciscus Eduardus De Greef (°Bodegem, 9 juni 1830 en niet op 18 juni), was lid van het Genootschap van de H. Franciscus Xaverius. Zijn zuster Maria Anna Rosalia (°Bodegem, 12 februari 1835) was lid der Congregatie van de Onbevleete Ontvangenis. Beide waren kinderen van Jacob en Maria Catharina Verspecht.

Maria Ludovica Appelmans (°Bodegem, 5 maart 1852) gold als prefect van de Congregatie van Onze Lieve Vrouw, wat een lidmaatschap bij nog andere devote verenigingen echter niet in de weg stond. Zij behoorde tot de vooraanstaande familie die meerdere leden aan het dorpsbestuur heeft geleverd. Haar neef Henri Appelmans was van 1921 tot 1958 burgemeester van Bodegem.

De verenigingen uit de 20e eeuw.

De eerste helft van de 20e eeuw wordt gekenmerkt door een enorme groei van katholieke groeperingen, zoals de BJB (Boeren- en boerinnen-jeugdbond), de KSA (Katholieke Studentenactie), de VKSJ (Vrouwelijke Katholieke Studerende Jeugd), de VVKS (Vlaams Verbond van Katholieke Scouts), het ACW (Algemeen Christen Werkersverbond), het ACV

(Algemeen Christen Vakverbond), de KAV (Kristelijke Arbeidersvrouwen) en de KWB (Kristelijke Werkliedenbond). Uitschieters waren – onder stimulans van de grote bezieler Jozef Cardijn – de in 1924 opgerichte KAJ (Katholieke Arbeidersjeugd) en een jaar later de VKAJ (Vrouwelijke Katholieke Arbeidersjeugd). In 1939 volgde dan de CHIRO onder het patronaat van Don Bosco. De Eucharistische Kruistocht, onlosmakelijk verbonden met de charismatische figuur van priester Poppe, wist ook zijn stempel te drukken op de godsdienstbeleving.

Tot slot mogen we de spectaculaire groei van de Bond van het Heilig Hart niet vergeten, een vereniging die zich bijzonder efficiënt had georganiseerd. Elke maand behoorde men de kaart met de uitnodiging voor de bondsmis te laten afstempelen. In elk huis prijkte bovendien wel een garnituur met een H. Hartbeeld. Het was nog de tijd van de volle kerken, volksmissies en bedevaarten. Een tijd waarin de Kerk het dagelijkse leven beheerste en de mens begeleidde van de wieg tot het graf. Anno 2017 is het zogenaamde *Rijke Roomse Leven* slechts nog onderwerp van geschiedschrijving.

Edgard Van Droogenbroeck
Secretaris Heemkring BKW

